

ДО ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ АУДІЮВАННЮ СТУДЕНТІВ 1-2 КУРСІВ МОВНИХ ФАКУЛЬТЕТІВ (АНГЛІЙСЬКА МОВА)

Тетяна САВЕНКО (Кіровоград, Україна)

У статті досліджено методи і прийоми навчання аудіюванню студентів 1–2 курсів. Автор розглядає особливості навчання аудіюванню та комплекс завдань для розвитку компетенцій в аудіюванні та говорінні, визначає послідовність їх застосування з урахуванням рівня сформованості навичок і вмінь студентів.

Ключові слова: комунікативна компетенція, компетенція в аудіюванні, компетенція в говорінні, мовленнєві навички та вміння.

The article introduces methods and approaches of teaching first- and second-year students listening. The author considers the characteristics of the process and the activities to develop students' listening and speaking skills.

Key words: communicative competence, competence in listening and speaking, communicative skills.

Згідно з вимогам і потребам сучасного суспільства в програмі з англійської мови для університетів / інститутів іноземних мов (далі – програма) головною метою навчання визначається набуття студентами іншомовної комунікативної компетенції, складовими компонентами якої є мовна, або лінгвістична, мовленнєва та соціокультурна компетенції [3]. Мовленнєва компетенція передбачає набуття студентами компетенції в говорінні, аудіюванні, читанні та письмі.

В останні роки значно зросла зацікавленість вітчизняних та зарубіжних дослідників до різноманітних аспектів навчання іншомовного спілкування, зокрема аудіювання, що можна пояснити тим, що аудіювання є одним з основих джерел отримання інформації в різних сферах життєдіяльності людини. Проблеми навчання аудіюванню, типології вправ для розвитку навичок і вмінь аудіювання та відбору завдань розглядаються в дослідженнях С. Ю. Ніколаєвої, О. Б. Бігич та інших методистів [1].

Сучасна методика навчання іншомовного спілкування приділяє багато уваги проблемам формування й розвитку мовленнєвих навичок і вмінь аудіювання та типології вправ для організації ефективного навчання цього виду мовленнєвої діяльності. У дослідженні запропоновані деякі підходи до формування компетенції в аудіюванні студентів 1–2 курсів мовних факультетів.

Уміння аудіювання необхідне для розвитку усного мовлення та підготовки студентів для розуміння мовлення носіїв мови. Розрізняють кілька видів аудіювання. Аудіювання може бути інтерактивним, яке передбачає слухання, реагування на почуте та здійснення певних мовленнєвих дій. Аудіювання одностороннє, яке націлене на здобуття інформації та використання її в подальшому усному або письмовому спілкуванні. Аудіювання в режимі внутрішнього обдумування та визначення причин і наслідків певних вчинків або подій. Усі ці види аудіювання знаходять своє місце в навчальному процесі, що вимагає чіткого визначення мети на кожному конкретному етапі навчання та розробки відповідних вправ і завдань для реалізації цієї мети.

У дослідженні розглянуто аудіювання в аспекті навчання розуміння прослуханого, загального та детального, тому запропоновано проаналізувати комплекс завдань для формування цього виду мовленнєвої компетенції.

У розробці навчальних матеріалів для формування компетенції в аудіюванні особлива увага приділяється відбору аудіоматеріалів. Джерелом можуть бути різноманітні радіо та телевізійні передачі, інтернет та різноманітні посібники британських видавництв, обов'язковим компонентом яких є аудіокурс.

У підготовці навчальних матеріалів для навчання аудіювання студентів 1–2 курсів ми користувались автентичними навчальними комплексами, запропонованими британськими видавництвами *Longman, Oxford and Cambridge University Press, Macmillan, Express Publishing*. Відбір аудіоматеріалів здійснено за такими критеріями: відповідність аудіотексту розмовній тематиці, що визначається програмою, тривалість звучання тексту, вид мовлення (монолог, діалог, полілог).

У визначенні завдань врахований той факт, що рівень розуміння тексту може бути різним, а саме: фрагментарний рівень, глобальний, детальний та критичний (Ніколаєва). Кожен із цих рівнів передбачає набуття студентами певних мовленнєвих умінь. Наприклад, глобальне розуміння передбачає вміння студентів визначити тему тексту та розуміти загальний зміст. Детальне розуміння вимагає вміння відокремлення головної інформації від другорядної, вміння розділити текст на смислові частини, вміння встановлювати логічні зв'язки між елементами тексту, вміння виділяти експліцитно висловлену головну думку тексту [2].

Способи контролю розуміння тексту варіюються відповідно до мети навчання. Застосовуються рецензивні способи, здебільшого тестові – тести множинного вибору, правильне / неправильне твердження, співставлення. Репродуктивні способи контролю – складання плану, бесіда за прослуханим текстом, переказ англійською мовою від третьої / уявної особи, переказ у непрямій мові, коментування подій / змісту та інші. У визначенні та формулюванні репродуктивних завдань враховується зміст прослуханого тексту.

Розглянемо завдання, запропоновані в навчанні аудіюванню при розгляді теми *Meals and Eating Habits* на першому курсі. Для аудіювання запропонований текст *A Change for the Better* з комунікативного курсу *Click On 4* видавництва *Express Publishing*, який є інформативним за змістом та монологічним за формою.

Усі завдання розроблено з урахуванням конкретного етапу роботи з текстом, а саме: вправи для виконання на дотекстовому, притекстовому та післятекстовому етапах.

Так, на дотекстовому етапі студентам пропонується вправа із завданням прочитати лексичні одиниці (слова, словосполучення, сталі та ідіоматичні вирази) та пояснити їх англійською мовою або перекласти. Вправа націлена на зняття мовних і смислових труднощів тексту. Пояснення лексичних одиниць також допомагає ввести студентів у контекст повідомлення.

На притекстовому етапі студенти отримують завдання ознайомитись із тестовим завданням для перевірки розуміння прослуханого тексту. У цьому випадку контролюється вміння детального розуміння тексту й після дворазового прослуховування студентам пропонується виконати тест множинного вибору. Як варіант – тест на визначення правильного / неправильного твердження. До останнього також можна включити опцію – не встановлено, коли текст не містить цієї інформації, проте ускладнення тестового завдання можливе лише тоді, коли рівень розвитку навичок і вмінь аудіювання достатньо високий. Тестове завдання максимально охоплює зміст усього тексту. Після виконання завдання студенти коментують та обґрунтовують свій вибір, після чого їм надається можливість прослухати текст ще раз із тим, щоб перевірити правильність виконаного завдання. Такий підхід до перевірки виконання тесту можливий тоді, коли за мету ставлять навчання аудіюванню, а не тоді, коли тест застосовують лише з метою контролю.

Наступним завданням післятекстового етапу є обговорення змісту прослуханого тексту. Пропонується кілька варіантів завдань. Перше завдання – відповіді на запитання, які охоплюють увесь зміст тексту, та висловлення власного ставлення до отриманої інформації. Друге завдання – стислий виклад отриманої інформації. Наступне – обговорення прослуханої інформації в діалогічній формі за запропонованою комунікативною ситуацією.

Метою післятекстового етапу є не лише контроль розуміння тексту, а й розвиток навичок і вмінь діалогічного та монологічного мовлення на основі прослуханого тексту.

На цьому етапі також застосовуються схеми-опори для побудови діалогічного і монологічного висловлювання та лексичні опори, що дозволяє усунути мовні труднощі та активізувати мовлення студентів.

У навчальному процесі на другому курсі завдання здебільшого пропонуються ті самі, проте рівень сформованості мовленнєвих навичок і вмінь студентів другого курсу передбачає їх поступове ускладнення – диференціація завдань, що виконуються після першого прослуховування та після другого, виконання письмових завдань за запропонованою комунікативною ситуацією, збільшується кількість реплік у діалозі та обсяг монологічного висловлювання на післятекстовому етапі.

Розглянемо завдання, що пропонуються нами в навчанні аудіюванню при вивченні розмовної теми *Health Care and Medical Service*. Студентам пропонується прослухати пізнавальний текст у формі інтерв'ю з посібника *FCE Practice Tests Plus 2* видавництва *Longman*.

На дотекстовому етапі студенти отримують завдання прочитати й пояснити лексичні одиниці та вжити їх у власних висловлюваннях, що допомагає їм подолати мовні труднощі та зрозуміти контекст повідомлення.

На притекстовому етапі студенти отримують завдання прослухати текст один раз, на післятекстовому етапі – виконати тест множинного вибору. Як варіант – тест на визначення правильного / неправильного висловлювання та інформації, яка не висвітлюється в прослуханому тексті. Тест пропонується студентам після прослуховування тексту. Проте тест можна запропонувати для ознайомлення до прослуховування, якщо рівень навичок і вмінь аудіювання студентів недостатньо високий. Передбачається, що по завершенні виконання тесту студенти пояснюють свій вибір.

На післятекстовому рівні пропонується також завдання перефразувати речення – студенти отримують речення й повинні перефразувати їх так, як вони подаються в прочитаному тексті. Ціллю такого виду вправ є розвиток лексичних навичок аудіювання та розвиток вміння детального розуміння тексту.

Для розвитку лексичних навичок аудіювання і говоріння можна запропонувати завдання знайти в тексті синоніми або антоніми певних лексичних одиниць, знайти описові прикметники, дієслова, які так чи інакше характеризують особу, про яку йдеться в тексті. Такі завдання доцільно давати студентам на дотекстовому рівні.

Після тесту множинного вибору студентам пропонується ще один вид роботи – доповнення інформації. Студенти мають заповнити пропуски в реченнях. Для виконання цього завдання пропонується ще одне прослуховування тексту.

На післятекстовому етапі пропонується ще кілька завдань, націлених на розвиток навичок і вмінь монологічного та діалогічного мовлення. Першим завданням є відповісти на питання за змістом тексту. Завдання для розвитку монологічного мовлення (монолог-розповідь) – від імені журналіста розповісти про що він дізнався від ученого щодо розвитку науки в галузі фармакології або від імені вченого – про дослідження в цій галузі. Завдання для розвитку навичок і вмінь діалогічного мовлення виконується за запропонованою комунікативною ситуацією. Наприклад, розпитати журналіста про те, що він дізнався під час інтерв'ю й про що він має намір написати в газеті. У цьому випадку розвивається вміння будувати діалог-розпитування. Інший варіант комунікативної ситуації – діалог за участю двох учених, які обмінюються думками щодо корисності впровадження винаходу. На цей раз ціллю є розвиток вміння побудувати діалог-обмін думками.

Для зняття мовних труднощів застосовуються лексичні опори, можливе також застосування схем-опор побудови діалогічного висловлювання, план побудови монологічного висловлювання, який може бути запропонований викладачем або укладений студентами.

Пропонується також завдання на розвиток писемного мовлення на основі прослуханого тексту – написати статтю про винахід, написати формальний лист у газету / журнал, написати рекламне оголошення. Вид письмового завдання обирається з урахуванням рівня володіння студентами писемним мовленням.

Завдання, розглянуті в цьому дослідженні, апробовуються та вдосконалюються в навчальному процесі, що дозволяє більш ретельно обирати тексти для навчання аудіюванню та контролю навичок і вмінь, визначати рівень складності завдань, вид тестових завдань, час виконання та кількість прослуховувань, що залежить від мети контролю розуміння тексту – контроль з метою подальшої корекції навичок та вмінь або контроль рівня сформованості навичок і вмінь.

У цьому дослідженні розглянуті можливі форми організації навчання аудіюванню студентів 1–2 курсів, проте всі запропоновані підходи та прийоми формування компетенції в аудіюванні потребують подальшого розвитку та вдосконалення.

ВІБЛОГРАФІЯ

1. Методика формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетенції : курс лекцій : [навч.-метод. посібник для студ. мовних спец. осв.-кваліф. рівня «магістр»] / О. Б. Бігич, Н. Ф. Бориско, Г. Е. Борецька та ін. / за ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 2010. – 332 с.
2. Ніколаєва С. Ю. Основи сучасної методики викладання іноземних мов (схеми і таблиці) : навчальний посібник. – К. : Ленвіт, 2008. – 285 с.
3. Програма з англійської мови для університетів / інститутів (п'ятирічний курс навчання) : проект. / кол. авторів : С. Ю. Ніколаєва, М. І. Соловей, Ю. В. Головач. – Вінниця : Нова книга, 2001. – 246 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Тетяна Савенко – старший викладач кафедри практики германських мов Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: навчання аудіюванню студентів мовних факультетів на початковому етапі; комунікативно орієнтоване навчання граматики англійської мови.